

تولیت آستان قدس رضوی:

مهندسان حرم مطهر مجاهدان عرصه صیانت از گنجینه هنر رضوی هستند

تولیت آستان قدس رضوی با تأکید بر ضرورت افزایش سرعت انجام پروژه‌های عمرانی حرم مطهر در عین رعایت کیفیت، گفت: باید به دنبال راهکارهای افزایش سرعت انجام پروژه‌های عمرانی در حرم مطهر بود، هدررفت...

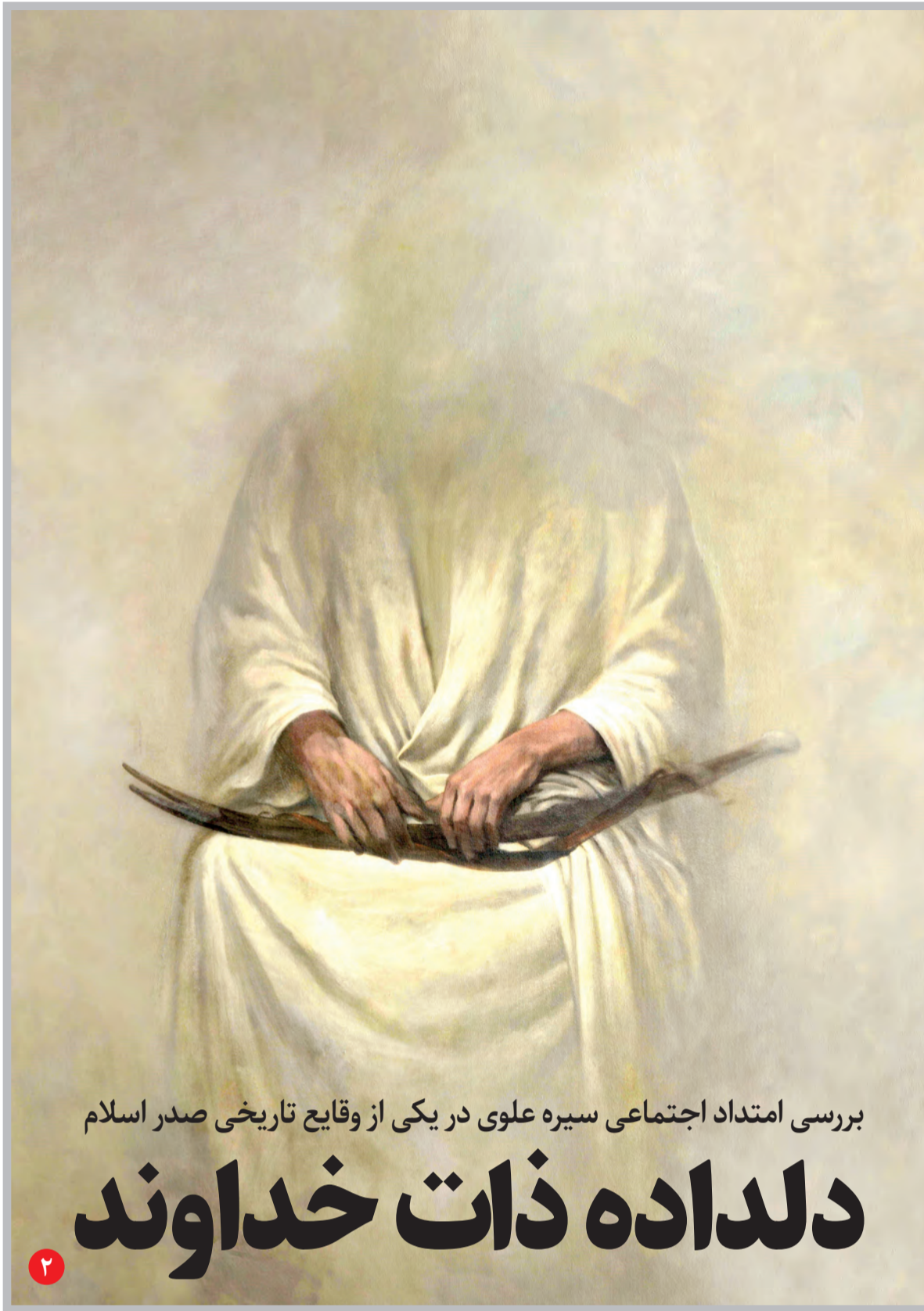
۴

درنگ

آرش شفاعی

دو نگاه به یک مرد

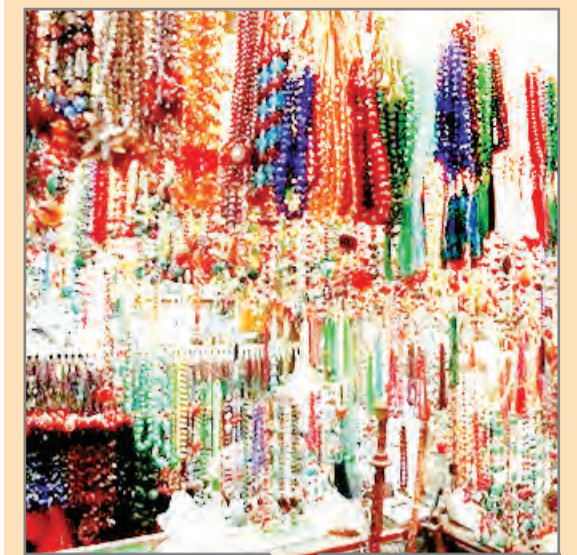
بارها با این پرسش روبه‌رو شده‌ام که تفاوت نگاه یک شاعر مدرن و سنتی چیست؟ اصولاً شعر سنتی و نو چه تفاوتی دارند؟ در این یادداشت به انگیزه مروری بر یکی از سروده‌های علی موسوی گرماردی، شاعر نامدار معاصر و به مناسبت سالروز میلاد خجسته حضرت مولانا (ع) سعی می‌کنم به این پرسش هم ...

بررسی امتداد اجتماعی سیره علوی در یکی از وقایع تاریخی صدر اسلام

دلداده ذات خداوند

۲

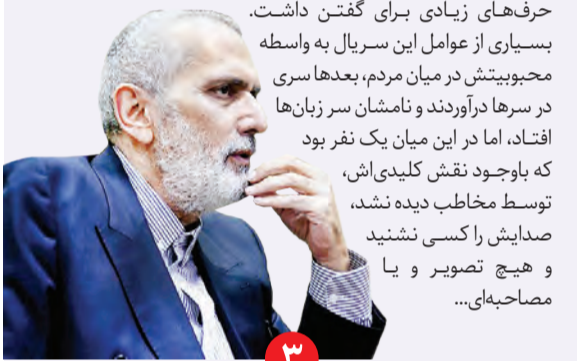

سوغات زیارت تجلی بومی صنایع فرهنگی

گفت‌وگو با فرخ نعمتی، بازیگر سریال امام رضا(ع)

همه در پشت صحنه اشک می‌ریختند

کمتر کسی است که سریال «ولایت عشق» را به خاطر نیاورد. نوستالژی ۲۰ ساله‌ای که از معجزه بازیگر امام رضا(ع) تا ماندگاری نقش مأمون حرف‌های زیادی برای گفتن داشت. بسیاری از عوامل این سریال به واسطه محبوبیتش در میان مردم، بعدها سری در سرا درآوردند و نامشان سر زبان‌ها افتاد، اما در این میان یک نفر بود که با وجود نقش کلیدی‌اش، توسط مخاطب دیده نشد، صدایش را کسی نشنید و هیچ تصویر و یا مصاحبه‌ای...

۳

مدرن‌ترین بیمارستان ۱۵۰ سال پیش ایران را بشناسید

دارالشفای جسم و جان

محمدحسین نیکبخت: خیلی سابقه دارد؛ اسناد می‌گویند چیزی حدود ۵۰۰ سال! دارالشفای حرم مطهر از جاهایی است که تقریباً هیچ زائر و مجاوری نیست که اسمش را نشنیده باشد. با این حال، به نظر می‌رسد سابقه دارالشفای خیلی بیشتر از این حرف‌ها باشد؛ چرا؟ چون بخش درمان یکی از مهم‌ترین بخش‌های مربوط به امور خیریه از زمان‌های قدیم بوده است و می‌شود آن را مثل مهمانسرا که برای اطعام زائران و مجاوران نیازمند بنا کردند، سابقه‌دار دانست. به هر حال، هر کس در مشهد قدیم، حالش بد می‌شد و نیاز به طبیب پیدا می‌کرد اولین جایی که به ذهنش می‌رسید دارالشفای امام رضا(ع) بود؛ محلی که بیمار را علاوه بر درمان جسمی، از نظر روحی هم تقویت می‌کرد. امروز می‌خواهیم درباره این نهاد تاریخی و مهم حرم رضوی صحبت کنیم امیدواریم حوصله کنید و تا پایان با ما بمانید.

دارالشفای اولیه کجا بود؟
دارالشفای حضرتی امروزه در مجاورت ورودی حرم از سمت بالاخیابان (خیابان آیت‌الله شیرازی) قرار دارد. اما در زمان قدیم که حرم رضوی این‌قدر گسترده نبود منطقه فعلی آن بخشی از محله شلوغ و پرجمعیت بالاخیابان یا سرشور محسوب می‌شد. دارالشفای تا سال ۱۳۳۹ خورشیدی حوالی مدرسه «دو در» و «پریزاد» و مقابل مسجد گوهرشاد قرار داشت؛ حدوداً جایی که امروزه انتهای بست شیخ بهایی قرار دارد و به کفشداری شماره ۱۳ حرم مطهر منتهی می‌شود. اما انبوه مراجعان بیمار سبب شده بود به فضای بیشتری برای طبابت و درمان نیاز باشد. در ضمن ساختمان قدیمی دوره صفویه دیگر به درد دارالشفای نمی‌خورد. بنابراین میرزا جعفرخان مشیرالدوله، نایب‌التولیه وقت آستان قدس به فکر افتاد که ساختمان جدیدی را برای دارالشفای بنا کند؛ کجا؟ هر جایی غیر از مکان فعلی!

آبرومندترین پزشخانه ایران
این بود که تعدادی از خدام را مأمور یافتن محل بهتری کرد؛ آن‌ها هم گشتند و در اراضی ضلع غربی حرم مطهر در نزدیکی سرای ملک که امروزه اسمش کوچه ملک است و البته هیچ شباهتی نه به سرا دارد و نه به کوچه! زمینی را که متصل به باغی خوش آب و هوا بود یافتند و با سلام و صلوات کار ساخت دارالشفای شروع شد اما عمر مشیرالدوله به افتتاح ساختمان قد نداد و پس از او، پسرش محمدصادق خان آن را تمام کرد و به این ترتیب دارالشفای حضرتی مبدل به آبرومندترین بیمارستان ایران شد؛ این را ادوارد یولاک، طبیب اتریشی و پزشک مخصوص ناصرالدین‌شاه می‌گوید که در ایران عصر ناصری، دارالشفای کم نبوده اما «تنها مؤسسه آبرومند، در مشهد از توابع آستان قدس برجا مانده که حامی غریبان است». به هر حال گزارش‌هایی که درباره این دارالشفای دوره قاجاریه باقی است، نشان می‌دهد که در نوع خودش بسیار ممتاز بوده است. بنابراین فکر نکنید که چون دوره قاجار بود، نه امکاناتی وجود داشت و نه پزشک حاذق!

آن‌ها کاملاً استاندارد و مناسب بود. علاوه بر این، اگر کسی نیاز مالی داشت و نمی‌توانست مخارج درمان را بپردازد، این کار از محل موقوفه‌هایی که برای همین منظور در نظر گرفته شده بود، صورت می‌گرفت.

یک ساختمان همه چیز تمام
آصف‌الدوله در گزارش‌هایش آورده است در بنای دارالشفای پیش‌بینی همه چیز شده و مهندس آن، طوری بنا را طراحی کرده بود که اتاق‌های مردانه و زنانه جدا باشد و برای دسترسی به امکانات مختلف مشکلی پیش نیاید. این بنا آن‌قدر پاکلاس بود که وقتی در ربیع‌الاول سال ۱۲۸۴ (۱۲۴۶ خورشیدی) ناصرالدین‌شاه به بازدید آن رفت، کلی کیف کرد و به همه پزشکان و خادمان انعام داد. گزارش علینقی حکیم‌الملک در این زمینه، نمایی از ساختمان را هم به دست می‌دهد: «شاه در بازدید از حرم مطهر ابتدا به دارالشفای جدید حضرت که از بناهای مرحوم مشیرالدوله است تشریف برده و وضع اغذیه و ادویه‌جات مریضخانه مقبول طبع ملوکانه گشت و مبلغی به خدام و مستحقین دارالشفای به رسم انعام احسان فرمودند». گزارش حکیم‌الملک نشان می‌دهد که در آن زمان یعنی بیشتر از ۱۵۰ سال پیش، در دارالشفای حضرتی، بیماران کاملاً بر اساس روش‌های نوین پذیرش می‌شدند، لباس مخصوص می‌گرفتند و محیط بستری و داروخانه دارالشفای حضرتی به یکی از پیشرفته‌ترین

داروخانه‌های کشور و شاید خاورمیانه مبدل شد. رحمت‌الله واضح، یکی از ادبای ازبک گزارشی جالب از دارالشفای یا به قول او شفاخانه حرم به دست می‌دهد: براساس گزارش واضح، مصرف سالانه دارو در دارالشفای، ۳ هزار تومان هزینه داشت. طبق دستور رئیس شفاخانه، چند منزل بزرگ تهیه شده بود تا تعدادی خانم آشپز غذاهای مناسب احوال مرضی‌ها را مطابق دستور پزشک تهیه کنند و دکترها هم روی سرشان شالی قیمتی می‌بستند که بتوان راحت آن‌ها را شناخت. علاوه بر این‌ها، دارالشفای شورای نظارت و بررسی داشت که جلسه‌های منظم برگزار می‌کرد. میرزاصدق‌خان ادیب‌الممالک که نخستین روزنامه‌مشهد به نام «ادب» را منتشر کرد، گزارشی از این جلسه‌ها را ارائه کرده است؛ جلسه‌ای برگزار شده در سال ۱۲۸۰خ که در آن تصویب شد باید برای بیماران لباس‌های مخصوص تهیه و آب تصفیه‌شده در اختیار آن‌ها قرار داده شود. یعنی اینکه برخی ادعاهای تاریخی که می‌گویند آمریکایی‌ها و انگلیسی‌ها نخستین بار به تأسیس بیمارستان و مریضخانه در مشهد اقدام کردند چندان درست نیست.

از کوچه قدیمی اطراف حرم رضوی چه می‌دانید؟ کوچه «پنجه» و سنگ معروفش

کوچه پس‌کوچه‌های قدیمی شهر مشهد پر از جاهای کمتر دیده شده‌ای است که بعضی از آن‌ها اگرچه سندی ندارند اما محصول ارادت مردم به امام هشتم(ع) هستند. مکان‌هایی که روزی روزگاری و به دلایلی که دیگر کسی از آن اطلاعی ندارد، شکل گرفته‌اند و با گذر سال‌ها و قرن‌ها، نقشی از عرف روی آن‌ها افتاده است. شاید یکی از دلایلی که این مکان‌ها کمتر به چشم زائران و حتی مجاوران می‌آید، وجود حرم مطهر به عنوان قلب تپنده شهر مشهد باشد؛ مصداق همان سخن لطیفی که می‌گوید: «چون که صد آید، نود هم پیش ماست». یکی از این اماکن جالب و البته کمتر دیده شده، سنگی سیاه‌رنگ است که در کوچه «پنجه» در محله چهارباغ مشهد قرار دارد؛ سنگی که می‌گویند رد دست مبارک حضرت ثامن‌الحجج(ع) بر آن است.

نماد یک ارادت دیرین
رسیدن به کوچه پنجه خیلی سخت نیست؛ باید خودتان را به خیابان آیت‌الله خزعلی برسانید؛ آیت‌الله خزعلی «یک» یا همان کوچه شوکت‌الملک قدیم. به نخستین فرعی که برسید؛ جایی روی دیوار ورودی آن، علاوه بر تابلو راهنمای مدرسه سلیمانیه، نام «کوچه پنجه» حک شده است. درست در میانه همین کوچه به سمت راست که بپیچید، حفره‌ای روی دیوار می‌بینید که سنگ سیاهی درون آن قرار دارد و ادعا می‌شود رد دست مبارک امام هشتم(ع) روی آن نقش بسته است. فضای داخل جایگاه سنگ به دلیل روشن کردن شمع، طی سالیان طولانی، از رنگ دوده‌های آن تأثیر گرفته و سیاه شده است. برخی می‌گویند محل قرار گرفتن سنگ در زمان‌های قدیم، جایی در ابتدای کوچه بود و تغییرات سده اخیر آن را به مکان فعلی انتقال داد. این ادعا هم مانند آنچه درباره اصلت سنگ نقل می‌شود، قابل استناد نیست و اصلاً مدرکی برای ارائه در این زمینه، جز آنچه در بین مردم معروف است، وجود ندارد. با این حال هنوز هم در شب شهادت امام رضا(ع) افرادی می‌آیند و شمع شام غریبان را در این محل روشن می‌کنند. با این همه کوچه پنجه و سنگ معروفش، نماد یک ارادت ساده‌دلانه است؛ نماد یک عادت عرفی که فضای یک محله را از معنویت آکنده می‌کند مثل خیلی از رسم‌های زیبا و سابقه‌داری که پشتوانه عرفی دارند و امروزه در میان ما جاری است و منشأ خیرات و میراث گسترده‌ای می‌شوند. به هر حال کوچه پنجه و سنگ معروفش بخشی از هویت شهری است که بر پایه قرار گرفتن مرقد مطهر امام رضا(ع) شکل گرفته و ماندگار شده است.

